

РОЗДІЛ 9 ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

УДК 821.161.2 – 3.09

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2026.46.2.36>

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНИХ АРХЕТИПІВ У РОМАНІ М. ДОЧИНЦЯ «КРИНИЧАР» ЯК СКЛАДНИК УКРАЇНСЬКОГО КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ

INTERPRETATION OF NATIONAL ARCHETYPES IN THE NOVEL BY M. DOCHYNETS «KRYNYCHAR» AS A COMPONENT OF THE UKRAINIAN CULTURAL SPACE

Гонюк О.В.,

orcid.org/0000-0002-4985-6075

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри української літератури

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Кропивко І.В.,

orcid.org/0000-0002-9648-8340

доктор філологічних наук, професор,

професор кафедри української літератури

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

У статті проаналізовано особливості втілення національних архетипів як складника українського культурного простору в романі «Криничар» М. Дочинця. Увагу акцентовано на виявленні основних архетипних образів, які формують художню систему твору: води, криниці, дому, землі, матері, мудрого старця, долі та ін. Автори доводять, що архетип води, який займає домінуюче місце в структурі роману, поєднується з архетипом матері, набуваючи сакрального значення життєдайної сили, очищення, духовного оновлення. Через образ ріки Латориці М. Дочинець реалізує ідею безперервності буття, циклічності життя, єднання людини з природою. Криниця зображена в прямому та метафоричному значенні як криниця душі, також асоціюється з жінкою. У наративну структуру роману уведено розлогі описи криниць та джерельної води, яка споконвік дарує наснагу, наділена цілющою силою. Герой наголошує на тому, що воду треба відчувати, символом Батьківщини стає «своя вода».

Архетип дому інтерпретується у двох іпостасях – як осередок захищеності та як метафора тимчасовості людського існування. У романі репрезентований архетип мудрого старця, втілений в образах Ліня, Жиги, Симеона, котрі увібрали глибокий народний досвід, внутрішню свободу і силу духу. Особливу увагу приділено архетипу долі, який осмислюється і в християнській, і в язичницькій традиціях, поєднуючи мотиви призначення, випробування та духовного зростання.

Змодельований письменником культурний простір роману постає як цілісна система, у якій архетипи стають ключем до розуміння українського світогляду, ментальних цінностей і філософії життя. Автори підкреслюють, що роман «Криничар» є художньою репрезентацією національного коду, у якому відображено єдність людини, природи й духовності як основи української ідентичності.

Ключові слова: архетип, культурний простір, національна ідентичність, роман, культурні коди.

The article analyzes the features of the embodiment of national archetypes as a component of the Ukrainian cultural space in the novel «Krynychar» by M. Dochynets. Attention is focused on identifying the main archetypal images that form the artistic system of the work: water, well, house, earth, mother, wise old man, fate, etc. The authors prove that the archetype of water, which occupies a dominant place in the structure of the novel, combines with the archetype of the mother, acquiring the sacred meaning of life-giving force, purification, and spiritual renewal. Through the image of the Latoritsa River, M. Dochynets realizes the idea of the continuity of existence, the cyclical nature of life, and the unity of man with nature. The well is depicted in a direct and metaphorical sense as the well of the soul, and is also associated with a woman. The narrative structure of the novel includes extensive descriptions of wells and spring water, which has always been a source of inspiration and healing power. The hero emphasizes that water must be felt, and that «one's own water» becomes a symbol of the Motherland.

The archetype of the house is interpreted in two guises – as a center of protection and as a metaphor for the transience of human existence. The novel represents the archetype of the wise old man, embodied in the images of Lin, Zhiga, Simeon, who have absorbed deep folk experience, inner freedom and strength of spirit. Special attention is paid to the archetype of fate, which is interpreted in both Christian and pagan traditions, combining the motifs of destiny, testing and spiritual growth.

The cultural space of the novel modeled by the writer appears as a holistic system in which archetypes become the key to understanding the Ukrainian worldview, mental values, and philosophy of life. The authors emphasize that the novel «Krynychar» is an artistic representation of the national code, which reflects the unity of man, nature, and spirituality as the foundations of Ukrainian identity.

Key words: archetype, cultural space, national identity, novel, cultural codes.

Постановка проблеми. Особливим твором у літературній спадщині М. Дочинця є роман «Криничар». «Криничар. Діяріюш найбагатшої людини Мукачівської домінії» – це чергова сповідь унікальної людини, історія душі у вигляді щоденникових нотаток головного героя – аскета-багача, який прийшов до власної філософії самообмеження. Літературознавець Петро Сорока назвав цю книжку Мирослава Дочинця «наймудрішим художнім твором сучасної української літератури» [1]. «Душу цього роману можна відчутити тільки душею, – зазначає літературознавець. – Хоча це не тільки роман серця, а й розуму. Я вже не надіявся знайти в сучасній українській літературі таку річ, де розум і серце були б так міцно поєднані й жодне не торувало над іншим. Власне, цей роман – гімн Мудрості чи, точніше, – похвала Мудрості. А ще твір наскрізь притчовий. Усе в ньому дихає народними повір'ями і звичаями, легендами і переказами. Вони – його повітря і водночас легені» [1, с. 5].

Мирослав Дочинець є автором близько двадцяти книг – «Він і вона», «Краєвид із жінкою», «Хліб і шоколад», «Руки і душа», «Лис», «Дорога в небо – до людей», «Булава і серце», «Місячна роса», «Вічник», «Криничар», «Горянин», «Світован», Мафтей, філософсько-психологічних заповітів карпатського мудреця «Многії літа. Благії літа», що стали народним бестселером.

Важливим принципом формування образної системи романістики М. Дочинця є використання національних українських архетипів (землі, води, ріки, криниці, дому, мудрого старця та ін.). У романі «Криничар» художньо осмислюються ключові архетипи, що становлять ядро української культури: архетип дому пов'язаний із слов'янським архетипом Матері-Землі, годувальниці, саме цим пояснюється прив'язаність до власної домівки, своєрідно інтерпретується архетип долі (фаталізм поєднується з вірою в призначення).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До аналізу творчості М. Дочинця зверталися такі літературознавці, як В. Базилевський, М. Васьків, А. Вегеш, Л. Демидюк, О. Капленко, М. Слабошпицький, П. Сорока та ін. У мережі Інтернет можна зустріти безліч заміток і читацьких рецензій на найвідоміші його

твори: «Вічник», «Криничар», «Горянин». Як зауважив П. Сорока, ці романи сприймаються як цикл, об'єднаний ідеєю «стягання духу» [1]. Дослідженням нарративних особливостей, символіки та поетики роману «Криничар» займалися А. Вегеш, М. Васьків, Л. Горболіс, О. Левицька. Зокрема О. Левицька аналізувала філософсько-етичні аспекти творів письменника, зокрема роман «Криничар», у якому національні архетипи є основою світогляду героя. Однак детального дослідження національних архетипів як складника культурного простору цього твору письменника наразі немає, чим і зумовлюється **новизна** нашої роботи.

Постановка завдання. Актуальність роботи полягає в необхідності дослідження специфіки виявлення в культурному просторі роману «Криничар» М. Дочинця первинних образів та ментальних структур, закладених у несвідомому українців. Незважаючи на значний інтерес науковців, роман «Криничар» на сьогодні мало вивчений. «Діяріюш найбагатшого чоловіка Мукачівської домінії» – твір, який поєднав ознаки філософського роману з щоденниковою оповідною структурою, проте особливості реалізації жанрового канону та специфіка національних архетипів у романі не досліджені. Мета статті полягає у виявленні особливостей втілення національних архетипів у романі М. Дочинця «Криничар».

Виклад основного матеріалу. Домінантним у творі є використання архетипу води як наскрізного образу. Назва роману «Криничар» збігається з одним із прізвиськ головного героя. Криничар – той, хто копає криниці. «Криничар – моє прилюдне ймення. Це від давнього мого ремесла. Чужі люди так мене й прописали в паперах», – пояснює герой твору, справжнє ім'я якого Овферій, а ще одне прізвисько – пан Кутьо [2, с. 22]. Отже, прізвисько Овферія асоціативно, опосередковано пов'язане із семантикою життєдайної сили води.

Образ-символ води як втілення архетипних уявлень є наскрізним в образній системі роману: вода, криниця, джерело, струмок, ріка, море, роса, сльози. Як стверджує А. Вегеш, «вода сприймається як носій ідеї душі й тіла, уособлення щастя, самого життя. Вона є символом

вічності й заодно нескінченного плину часу («Ріки течуть, і ми мусимо текти. Бо наша свобода – це постійний рух, дорога кудись, втеча від чогось»). Тому автор і знаходить таку символічну назву для того, хто дарує воду, копає криниці» [3, с.24].

На сторінках роману М. Дочинця знаходимо фольклорні замовляння: «Водице-кринице, рідна сестрице! Як вічно нуртуєш у джерелі, так вічно підживляй тіло й душу мені... Хвала твоїм вічним джерелам, дощам, росам і лагідним хмарам!» [2, с. 24]. Майстер Петро Солома, навчаючи юного Овферія, наділяє воду «людськими характеристиками»: «Вода, як і чоловік, різниться. Вода буває і пуста, і блудлива, і млява, і хвора» [2, с. 24].

Латориця репрезентується як вічна ріка, символ життя й водночас смерті. Ріка асоціюється в Овферія з рідним Мукачево: «І несподівано виблискувала крізь мури й дерева ріка – як розлите й забуте на землі небо» [2, с. 33]. Автор наголошує на циклічності буття. Вода Латориці подарувала хлопцеві матір і забрала її.

Як відомо, архетип води належить до жіночих архетипів і тісно пов'язаний з архетипом матері. У романі М. Дочинця також простежується їх тісний взаємозв'язок. Коли народилася матір Овферія, то жінка, яка її народила, вирішила позбавитися каліки: «Розсудила, що треба позбавитися того виплодка. Але губити живу душу грішно, то вона, коли прала покрівці, пустила кошик з дитиною за водою» [2, с. 19]. Оповідь про жаклибий вчинок матері супроводжується журливою співанкою: «Плавле кача, плавле,/Само собі криче,/Мамка ня втопила,/Тепер за мнов плаче...» [2, с. 19].

Латориця зберегла життя дівчинки, яка стала відомою жінкою-змією мандруючого цирку. Народивши Овферія, жінка-змія померла, і її тіло прийняла Латориця, оскільки жоден дяк не захотів читати молитви над блудницею, а поховання на кладовищі було під заборноюю.

Як згадує Овферій, потопи мордували Мукачево, забирали життя багатьох мешканців, але під час такого потопу Латориця зберегла його життя, і вдова Влена, яка взяла хлопця на виховання, знайшла його неушкодженого. Латориця в романі стає символом безкінечності, безмежності буття: «Кликала, зачаровувала і в'язала до себе назавжди. Це друга пуповина, котра не обрізається часом» [2, с. 33]. Криничару відкривається «серце Латориці».

Образ Латориці нерозривно поєднано з образом матері головного героя, що ми можемо пояс-

нити впливом архетипу Великої Матері, який виявляється в іпостасях материнського начала, матері-природи. Такий тісний взаємозв'язок автор мотивує також історією народження й смерті жінки-змії. Ріка відповідно реагує на бажання Криничара побудувати міст, озивається до нього голосом «нещасниці», а також символічно вказує на місце, де найкраще забивати сваї, даючи знак, – змія показує герою місце лагідної переправи. «Ачей то була підказка від самої матері», – переконаний Криничар [2, с. 22].

Майже всі ремесла, які опанував Овферій, мають відношення до води: гончарство, виготовлення фарб і лаків, садівництво, копання криниць, гірничі справи, водогін, мостобудування: «Виходило, що ми з тієї ж землі зліплені, і розмочені водою. Тому й прив'язані до неї незримою пуповиною, з неї сили беремо через плід і злак» [2, с. 195].

Вода також символізує очищення: «Ріка змиває сажу снів і наливає тіло силою, принесеною з горючих печер і лісових кореневищ» [2, с. 61], «Відпусти гризоти з водою» [2, с. 86], «Дівчина мовчки здригалася, приймаючи воду, як причастя» [2, с. 219]. Вода – це те, на чому тримається світ: «Тому я виджу світ переломленим, – таким, як очеретина у воді. Вода ліпше нам показує, ніж воздух, бо ми й самі з води» [2, с. 60].

Криниця зображена в прямому та метафоричному значенні як криниця душі: «Відкрилася порожнеча моєї нутряної криниці. Її належало вичистити, вишкребти, звільнити від намулу, аби піднявся зі споду новий, чистий нурт» [2, с. 242]. Овферій стверджує, що про українські криниці можна говорити «з невичерпним подивом. Воістину, якщо ставки й озера – очі цієї землі, то криниці – її живе нутро, душа» [2, с. 270]. Для ворогів криниці «пахли труйною солодкавістю», а для своїх – «запали криниці стали відживати, повнитися чистою і славною водою. Тут воду не п'ють, як ми, нею ласують, і ставлення до неї побожне» [2, с. 270].

У наративну структуру роману уведений розлогі описи криниць та джерельної води, яка споконвік дарує наснагу, наділена цілющою силою. Як говорить Овферій, про українські криниці він міг би говорити довго й з невичерпним подивом.

Герой наголошує на тому, що воду треба відчувати, символом Батьківщини стає «своя вода»: «Своя вода...Які прочуття збудують ці прості слова! Бо все на світі схоже, лише не вода. І все на світі має запах, лише не вода. Зате на смак вона така різна... Навіть коли п'єш ту саму воду з різ-

ного посуду – це інша вода. Із залізного горнятка вона солодка. Із скла – тверда на зуби. З каменя – тяжка для серця. Із жмені – м'яка й податлива. З дерев'яної коновочки – сонна, притихла. З листа лопушного – гіркувата й щиплива. З волового рогу – ламка. Через тростину – вичахла, перестигла. А найсмачніша вода, коли тягнеш її з джерельця губами – гостра, дражлива, ситна. Тоді вода довірливо відкривається тобі, як жінка, що простягає свої уста» [2, с. 264]. За спостереженням героя, «вода, як і чоловік, різниться... Міркуй далі, бийся доти, доки не нападеш справедливу жилу, що склом задзвенить на зубах, що аж скроні зведе від свіжості. Така вода й думки проміє, не лише кості. Вода – як дарунок долі. І тишишся тоді, як дитина: ще один земний замочок відімкнуй» [2, с. 159].

Міст, що будує Криничар, з'єднуючи береги Латориці, зберігає традиційну архетипну семантику: це зв'язок часів, поколінь символ єднання, адже, як пояснює герой, «не для мене – для себе і для своїх дітей, онуків. Залиште їм міст, як лишають по собі тестамент» [2, с. 21]. Цей міст «має стати воротами Мукачева, через які в город прийдуть нові люди, а з ними нові приспіхи, нові ремесла, нові гроші» [2, с. 46]. Образ мосту ми спостерігаємо також в одному з епіграфів до твору, узятому зі старої приказки: «Коли стаєш на міст, спробуй палицею – чи надійний» [2, с. 3].

В образі Мукачєво уособлений архетип рідної землі: «За три найбільші ласки безмежно вдячний я Господу: за те, що народив мене людиною, а не твариною; за те, що народив мене русином; за те, що народив мене в Мукачеві. Бо тут мій новий Вавилон, осяйний мій Єрусалим. Тут моє глибоке закорінення і моя листата крона» [2, с. 33]. Образ землі невіддільний від води, які творять людину: «Виходило, що ми з тієї ж землі і зліплєні, і розмочені водою. Тому й прив'язані до неї незримою пуповиною, з неї беремо через плід і знак» [2, с. 195].

Архетип раю втілюється в романі в образі дитинства, яке автор устами головного героя прямо називає раєм, описуючи яке, використовує ліризовану оповідь: «Батьку мій небесний, не прошу в тебе дарунка ціннішого – лишень змогу бодай на часину вернутися в дитинство. Там, де грають на гусельках цвіркуни, де липи скапують медом, де горлиці п'ють з моїх долоньок, де можна наїстися солодом косиць, де літня днина тягнеться як рік, де тернини пробивають п'яти аж до серця, а твердолобі хрущі гупають у твої груденята так, що завмирає дух... Там і досі моє серце» [2, с. 27]. Український національний

архетип раю також тісно пов'язаний з образами саду та ріки: «Як Трійця нероздільна, так нероздільний я зі своєю Рікою і своїм Садам. Ніщо так не пахне чоловіку, як сад, посаджений ним власноручно. Я посадив свій сад двадцять років тому і називаю його давнім гарним словом – вертоград» [2, с. 116]. «Що найдорожче для чоловіка? На небі – рай, а на землі – воля», – стверджує Криничар [2, с. 173].

В образі-символі «таємничої руки» в романі втілюється архетип долі: «Коли пильніше придивитися до свого поступу, то збагнеш, що водить тебе якась таємнича рука. Направляє твої кроки, відкриває потрібні дороги» [2, с. 35]. Образ долі розкривається в язичницькому варіанті, як те, що дається людині при народженні: «Доля – не підкова, важко зломити її. А от вона тебе зігне і зломить на дух... все значуще і все присутнє дається нам на зломі. Наче доля бере нас на зуб: чи добрий метал, що з нього можна скувати? І гамсєлить, і розпікає, і гартує, доки щось не вийде – криця чи шлак... Коли іскри летять з-під підкови – це ознака, що криця вже дозріла, вже не вкришиться і не вломиться. Хіба що зноситься» [2, с. 156]. Доля трактується й у біблійному варіанті – як хрест: «А вам уділено, то й несіть свій хрест. Коли легкий, а коли тяжкий, як у кожного з нас. Таланного чи безталанного. Ви творіть, а ми будемо оглядати й судити. Бо легкі на суд ті, що не творять» [2, с. 57].

Архетип мудрого старця (у юнгівському трактуванні, дотичний до українських народних казок) М. Дочинець уособлює в романі в образах Ліня, Гречина, Мордка, Жиги, Симеона та інших мудрих навчителів Овферія, із якими його зводило життя. Так, Лінє характеризується як дивний чоловік, дивний, майже чудний: «Тепер, через десятки літ, я розумію, що лінєкуватість Ліня, відстороненість від оружжя і подій були для нього рятівною Пустотою, в яку він ховався, як равлик у мушлю. Це була не осоружна, гнітюча порожнеча, як у нас, котру ми наповнювали хто чим – хто страхом, хто млявим гнівом, а хто пустослов'ям. Він свою порожнечу залишав вільною» [2, с. 10]. В образі Ліня втілено національний український архетип волі, незалежності ні від життєвих обставин, ні від матеріальних благ: «Легкість серця для таких людей важливіша за твердість м'язів, широку кість і тягар корисних речей, які ми громадим собі впродовж життя» [2, с. 10]. Архетип свободи набуває в тексті двох значень: свободи від страху і свободи від злиднів: «лише ці дві свободи владні привести до того, що керує світом

і людьми – до грошей» [2, с. 27]. Автор осмислює поняття внутрішньої свободи: «Мудрі кажуть, що чоловік є те, за кого себе має. Я б ще додав: скільки має в собі свободи. Оце головний хребет людської істоти, головна наповненість, важніша за силу, багатство й щастя...чоловік скільки свободи зважиться заковтнути, стільки й матиме її, а з нею – добробут, повагу і вдоволення життям. Все від нашої нутрянної волі, від сили жадання, від потреби вибирати й домагатися свого. Наскільки народ в собі це осмислив і виховав, настільки він і панує в цьому світі» [2, с. 316].

Втіленням архетипу мудрого старця є також монастирський маляр Жига, що жив під мостом на Руському кінці: «Таку посілість, що й домом не назвеш, міг собі придумати лише цей чоловік. Чотири мостові палі були обсновані дикою лозою й попідтикані тим, що принесла ріка» [2, с. 53]. Із образом Жиги пов'язані опозиційні поняття рідної домівки й бездомності.

Архетипні уявлення про дім як уособлення надійного притулку, захищеності набули у творі семантики тимчасовості, хисткого становища у світі, оскільки Латориця, виходячи з берегів, руйнувала час від часу домівку Жиги, і Жига починав облаштовувати своє помешкання спочатку: «Раз у п'ять-сім літ надходила велика вода і забирала це житловище...Жига брався обчищати стовпи від намулу й ліпити довкола них нове гніздо» [2, с. 53]. Проте образ дому набуває й протилежної семантики. У поєднанні з мікрообразом грошей – це втілення добробуту: «Перший набуток сміло вкладай у зведення свого житловища. Гарний дім на доброму місці – розумне й вигідне розміщення грошей... Дім твій – твоє животворне притулище, яке кріпить сили і множить старання, і є надійним схроном твоїх надбань» [2, с. 136].

Архетип дому, безсумнівно, один із найдавніших українських архетипів. В інтерпретації письменника образ дому розкривається також через художню деталь – дим – «це віддих людського житла, добрий дух хижі» [2, с.6].

Уособленням батьківського архетипу у творі є образ Спасителя, а також образ Майстра. Образ Спасителя створений Жигіою: «Зморщена смола вкривала полотнище, як кора старе дерево» [2, с. 55]. У діалозі з Овферієм Жига пояснює, що одних він спасає «від недоброго світу. Других – від недобрих людей. Третіх – від лихих діл. Четвертих – від самих себе» [2, с. 55]. Образ Спасителя всеприсутній і неосяжний для хлопця: «Він є. Не завжди видиш птицю, а вона співає для

тебе. Ти не можеш підняти очі на сонце, а відчуваєш його. Вчорашній день уже минув, та якщо ти обернешся пам'яттю, трапунки дня знову будуть із тобою. Як і люди, котрих тримає твоя пам'ять» [2, с. 55]. Образ Ісуса Христа як уособлення батьківського начала наскрізний: «Сину мій, Господь з тобою. Це його милосердя – намістити тебе туди, де ти не маєш нічого. Лише так може прийти розуміння ціни всьому...Господь думає про нас, але нашими головами. Господь помагає нам – нашими руками» [2, с. 211].

Образ Ісуса Христа трансформується в образ Майстра або, навпаки, будь-яка творчість підноситься до божественного рівня: «Я відбачувався від чужих людей. Тепер відкрилося, що всі вони однаково наміряні і зліплені з ...великих кендюхів і малих голів. Всі рівні, голі й ниці перед Майстром...» [2, с. 84]. Образ працюючої людини також обожествляється. Поряд з іншими в романі знайшов втілення національний український архетип козака-химерника, уособлений в збірному образі українського козацтва, цей архетип поєднався з архетипом єзуїта, втіленим в образі Богдана Хмельницького: «ці люди, що називають себе черкесами, козаками, лицарями волі. Їм є що боронити, є за що битися. «Доля» і «воля» – ці два слова висічені по два боки леза їх шабель. Батько Хмель (так вони називали свого першого проводиря), що підняв їх на опір, дав кожному землі стільки, скільки зможе зорати й засіяти» [2, с. 270].

Висновки. Культурний простір у романі М. Дочинця «Криничар» формують національні архетипи (землі, води, ріки, криниці, дому, матері, мудрого старця та ін.). Вони інтегруються в культурний простір твору на рівні формування характерів, визначають топос роману. Домінантним у творі є використання архетипу води як наскрізного образу. Латориця репрезентується як вічна ріка, символ життя й водночас смерті. Архетип води належить до жіночих архетипів і тісно пов'язаний з архетипом матері. У романі М. Дочинця також простежується їх тісний взаємозв'язок. Образ Латориці нерозривно поєднано з образом матері головного героя, що ми можемо пояснити впливом архетипу Великої Матері, який виявляється в іпостасях материнського начала, матері-природи. Архетипні уявлення про дім як уособлення надійного притулку, захищеності набули у творі семантики тимчасовості, хисткого становища у світі. Отже, можна зробити висновки, що всі образи-архетипи тісно пов'язані між собою, яскраво відображають українське національне світосприйняття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сорока П. Відкритий лист до Мирослава Дочинця. *Українська літературна газета*. 2012. 14 груд. С. 5.
2. Дочинець М. Криничар. Діярюш найбагатшого чоловіка Мукачівської домінії [Текст]: роман. Мукачево: Карпатська вежа, 2012. 331 с.
3. Вегеш А. Символічні назви героїв у романі «Криничар» Мирослава Дочинця. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія Філологія. Соціальні комунікації. 2014. Вип. 2. С. 8 – 12.

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Дата першого надходження статті до видання: 30.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 22.05.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026